

U.1965.415H

H. D. 12. april 1965 i sag I 242/1964

Rigsadvokaten

mod

Frits Godfred Hartmann og Niels Johan Helweg-Larsen (hrs. Buhl).

Strafferet 2.3

Bogen "Fanny Hill" ej fundet utugt i straffelovens forstand.

- ◆ På baggrund af den frihed, der i nutiden råder med hensyn til skildring af seksuelle foreteelser, og af, at der i overensstemmelse hermed i de senere år uden påtale er fremkommet adskillige bøger, der i nævnte henseende er præget af den mest vidtgående realisme, fandtes det overvejende betænkeligt at fastslå, at den mere end 200 år gamle bog "Fanny Hill" af englænderen John Cleland er utugt i straffelovens forstand (§ 234, stk. 1, nr. 2). (1) (Dissens).

Københavns Byrets 9. afdelings dom 13. april 1964.

Under denne sag der er behandlet under medvirken af domsmænd, tiltales Fritz Godfred Hartmann og Niels Johan Helweg-Larsen ifølge anklageskrift af 14. februar 1964 fra 2. statsadvokat for København til straf for overtrædelse af straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2, jfr. stk. 2, jfr. straffelovens § 21, ved i efteråret 1963 med henblik på udgivelse fra det af dem ledede Thaning og Appels forlag, Amager Torv 1, at have ladet den utugtige bog "Fanny Hill, Memoirs of a Woman of Pleasure", forfattet af John Cleland, oversætte til dansk og foranlediget trykningen af den danske udgave påbegyndt, hvorefter de måtte opgive udgivelsen, da der blev indledt politimæssig undersøgelse.

416

Tiltalte Fritz Godfred Hartmann er født den 24. juli 1913 i København.

Tiltalte Niels Johan Helweg-Larsen er født den 4. december 1911 i København.

De tiltalte har nægtet sig skyldige. De har indrømmet, at de har ladet bogen oversætte, og at de har truffet forberedelse til at udgive den. Men de har bestridt, at den er utugt.

De tiltalte har afgivet forklaring.

Der er forelagt retten et omfattende litterært sammenligningsmateriale.

Videre har retten fået forelagt en række litteraturkritiske bedømmelser af bogen:

De tiltalte har indhentet udtalelser hos nogle litteraturkyndige personer og andre der er kendt som deltagere i offentlig debat om kulturelle spørgsmål.

Den påtænkte udgivelse af bogen har været genstand for megen presseomtale. Nogle avisartikler er fremlagt i sagen.

Der er fremlagt en engelsk tidsskriftartikel, som for nylig er fremkommet om bogen.

I dette litteraturkritiske materiale er der givet udtryk for divergerende meninger om bogens kvalitet. Vurderingerne varierer fra det negative og forbeholdne til forskellige positive bedømmelser.

De personer, som på de tiltaltes opfordring har udtalt sig om bogen, er tillige blevet forespurgt, om de anser den for skadelig. I det omfang, de har taget stilling til spørgsmålet, har svaret været betyngende.

Under proceduren er der blevet henvist til en del retsafgørelser, navnlig følgende: Fra anklagemyndighedens side er der blevet henvist til Østre Landsrets ankedom af 6. december 1957 (2) i en sag, hvorunder en forhandler var tiltalt for at have overtrådt straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2, jfr. stk. 2, ved at indføre og videresælge forskellige bøger, blandt andet en engelsk udgave af John Cleland's her omhandlede roman. Ved dommen blev bøgerne anset for utugtige. Fra forsvarets side er der blevet henvist til Københavns Byrets dom af 26. september 1962 og Østre Landsrets ankedom af 2. maj 1963 i en sag, hvorunder en kunstner var tiltalt for at have overtrådt straffelovens § 234, stk. 1, nr. 3, ved at udstille kopier af ældre arbejder. Skønt originaleksemplarerne under en straffesag i 1937 (3) var blevet henført under denne bestemmelse, blev det ved byrettens dom af 26. september 1962 antaget, at ikke alle kopierne var utugtige, og ved landsrettens dom af 2. maj 1963 (4) blev det antaget, at ingen af kopierne var utugtige.

Forsvaret har oplyst, at "Fanny Hill" er udkommet i Sverige, Holland, Frankrig og USA.

Retten bemærkninger.

Utugtsbegrebet i straffelovens § 234 beror på gængse forestillinger om, at seksuelt betonedede emner bør behandles med sømmelig takt. Den strengthed, som tidligere har været rådende i denne henseende, er dog ikke uden videre blevet fastholdt i den almene indstilling.

Om John Cleland's roman "Fanny Hill" bemærkes, at den indeholder seksuelle beskrivelser, som må forekomme anstødelige, og at den ved landsrettens dom af 6. december 1957 er fundet utugt. Afgørelsen af om skriftets udbredelse fortsat skal anses som utilladelig, findes at måtte bero på følgende bedømmelse:

Når henses til det litteraturkritiske materiale, som foreligger nu, tør retten ikke se bort fra, at bogen kan have litterær og kulturhistorisk interesse.

Retten må sammenholde bogen med en del nyere litteratur, der er blevet publiceret upåtalte, tildels efter dommen af 6. december 1957.

Endelig må retten lægge vægt på den tolerance, hvormed sømmelighedskravet er blevet fortolket ved Københavns Byrets dom af 26. september 1962 og Østre Landsrets ankedom af 2. maj 1963.

Herefter finder retten, at der ikke mere er tilstrækkelig anledning til at henføre bogen under det strafferetlige utugtsbegreb. De tiltalte vil derfor være at frifinde. - - -

Østre Landsrets dom 3. november 1964 (I afd.).

Den indankede dom, der er afsagt den 13. april 1964 af Københavns Byrets 9. afdeling (sag nr. 75/1964), er påanket af anklagemyndigheden til domfældelse i overensstemmelse med det for byretten fremlagte anklageskrift.

De tiltalte Fritz Godfred Hartmann og Niels Johan Helweg-Larsen har påstået stadfæstelse.

For landsretten er der afgivet forklaring af tiltalte Hartmann i det væsentlige som for byretten.

De i dommen omtalte avis- og tidsskriftartikler samt det litteraturkritiske materiale er blevet dokumenteret for landsretten, der ligeledes har haft lejlighed til at sætte sig ind i det litterære sammenligningsmateriale.

Tre af rettens medlemmer udtaler, at de af de i dommen anførte grunde kan tiltræde, at der ikke er tilstrækkelig anledning til at henføre bogen "Fanny Hill" under det strafferetlige utugtsbegreb, hvorfor disse medlemmer af retten stemmer for at stadfæste dommen.

Rettens tre andre medlemmer udtaler:

Den nævnte bogs altovervejende indhold består i skildringer af seksuelle forhold. Handlingsforløbet i bogen er af banal karakter, og der ses ikke at kunne være knyttet nogen litterær eller kulturel interesse til bogens indhold i det hele taget. Fremstillingerne af de seksuelle forhold er meget detaljerede og virker i høj grad anstødelige. Efter disse medlemmers opfattelse må

417

bogen derfor betegnes som utugtig i straffelovens forstand, hvorfor de stemmer for at anse de tiltalte skyldige efter anklageskriftet og for at fastsætte den af hver af dem forskyldte straf til 30 statskassen tilfaldende dagbøder hver store 100 kr., med forvandlingsstraf af hæfte i 30 dage.

Efter stemmeafgivningens resultat vil dommen være at stadfæste.

- - -

Højesterets dom.

Den i denne sag af Østre Landsret afsagte dom er med Justitsministeriets tilladelse indanket for Højesteret af anklagemyndigheden med påstand om domfældelse i overensstemmelse med anklageskriftet.

De tiltalte har påstået stadfæstelse.

I pådømmelsen har deltaget syv dommere: Lorenzen, Trolle, Gjerulff, H. A. Sørensen, le Maire, Hvidt og Schaumburg.

Fire dommere - Lorenzen, Gjerulff, le Maire og Hvidt - lægger afgørende vægt på den frihed, der i nutiden råder med hensyn til skildring af seksuelle foreteelser, og på, at der i overensstemmelse hermed i de senere år, uden at det har givet anledning til påtale, er fremkommet adskillige bøger, der i nævnte henseende er prægede af den mest vidtgående realisme. Set på denne baggrund findes det ud fra en helhedsvurdering af John Clelands mere end 200 år gamle bog, der efter nogle af de foreliggende erklæringer fra litteraturkyndige ikke er uden en vis litterær værdi, overvejende betænkeligt at fastslå, at bogen er utugtig i straffelovens forstand, uanset at dens indhold hovedsagelig er stærkt detaljerede skildringer af seksuelle forhold. Der er herunder også taget hensyn til bogens stilistiske udformning og dens romantiserede milieu. Disse dommere stemmer herefter for at stadfæste dommen.

Dommer Trolle tiltræder det af flertallet anførte om betydningen af den i nutiden rådende frihed i omtalen og skildringen af seksuelle forhold. På baggrund heraf finder denne dommer, der ikke tillægger de afgivne erklæringer om bogens litterære værdi betydning, at det er overvejende betænkeligt at anse den for strafbart utugtig. Det bemærkes herved, at dens alder, dens fortidige og urealistiske milieu og polerede sprogbrug i nogen grad findes at mindske det anstødelige i dens skildringer, og at den ikke i sit ydre udstyr er provokerende. Denne dommer stemmer herefter som flertallet.

Dommer H. A. Sørensen udtaler:

Seksuallitteratur med indgående og hæmningsfrie beskrivelser af kønsakter har gennem en årrække fået en sådan udbredelse i befolkningen, at det ikke længere kan lægges til grund, at en almindeligt herskende opfattelse fordømmer sådanne skildringer i den grad, at de kan betegnes som kriminelt utugtige, ejheller selv om de er egnede til eller sigter til at virke erotisk opstemmende. Det har vel i mange tilfælde drejet sig om værker, hvis vidtgående frispreg af myndighederne er anset for legitimeret ved værkets litterære værdi, men heraf følger ikke, at den ovennævnte ændring i den almindeligt herskende opfattelse er begrænset til værker af litterær værdi. Det kan herefter ikke føre til domfældelse, at hovedindholdet af "Fanny Hill" er detail lerede beskrivelser af kønsakter, og at beskrivelserne åbenbart skal tjene til erotisk opstemning af læseren. Idet bogen

ikke i øvrigt findes at kunne betegnes som groft anstødelig, stemmer denne dommer ligeledes som flertallet.

Dommer Schaumburg - finder ved afgørelsen at måtte lægge vægt på at den altovervejende del af bogen består af fremstillinger af seksuelle forhold med i høj grad anstødelige, detaljerede skildringer af disse, herunder af deltagernes kønsorganer, potens og reaktioner under samlejer, og i nogle tilfælde med islet af vold og sadisme, samt at disse skildringer kun er knyttet sammen af en spinkel og banal handling. Denne dommer finder, at bogen ikke har en værdi i litterær eller anden henseende, som kan berettiggørelsen af de nævnte omfattende, anstødelige skildringer, og at bogen derfor - uanset den efterhånden i stigende grad anerkendte frihed i skildringen af seksuelle emner som led i litterære eller kunstneriske værker - må anses for utugtig i straffelovens forstand. Denne dommer ville herefter anse de tiltalte skyldige i overtrædelse af straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2, jfr. stk. 2, og § 21, som angivet i anklageskriftet og fastsatte den forskyldte straf for hver af de tiltalte til 30 dagbøder, hver store 100 kr., med en forvandlingsstraf af hæfte i 30 dage. Der vil være at give dom efter stemmeflertallet.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom bør ved magt at stande.

Sagens omkostninger for Højesteret udredes af det offentlige.

- 1 Jfr. U.1918.721, U.1938.121, U.1938.470 og U.1938.1019, U.1940.650HH, HRT 1937.599, Juristens domss. 1958.24, Krabbe: Borgerlig Straffelov (4. udg.) s. 534-35 Hurwitz: Den danske Kriminalret, sp.del, s. 209-13 Straffelovskomms. bet. (1912) s. 74 og 210-11, Torps bet. (1917) s. 80 og 198, Straffelovskomm. bet. (1923) s. 68 og 331, Rigsdagstid. 1924/25, till A sp. 3377 og 1938/39, till. A sp. 3775-76, Folketingstid. 1955/56, Folket. Forhdl. sp. 1903-05 og 2041-42 og 1956/57, Folket. Forhdl. sp. 941-946, Tamm i Juristen 1952.181, Olafsson smst. 1957.78-79, Sinding i Fuldmægtigen 1958.109-14 og 121-28, Frøbert smst. 19-24 og Norsk Retstidende 1958.479 og 1959.431. Vil blive kommenteret.
- 2 U.1958.414.
- 3 U.1937.1159.
- 4 U.1963.870.